

Bikote harreman toxikoak azaleratzen dituen eskailera

Genero Indarkeriaren Eskaileran, zaplaztekoa edo bortxaketa azkar asko identifikatzen dugu, baina bikotekideak mugikorra kontrolatzea, haren erruz lagun eta zaletasunetatik aldentzea, edo janzkeran eta bestelakoetan beti amore ematea onargarri –are gehiago, maitasunaren izenean logiko– iruditzen zaio hainbat neraberi. Indarkeriaren Eskailerako lehen maila horiez eztabaidatzea inportantea da ikasleekin, lantzen dutenean ohikoa delako eskaileran kateatuta dagoen ikaskideren bat agertzea, neskek adierazten dituzten beldurrekin mutilak harritzea, harremana ez moztearen ardura biktimarengan zamatzea edota bikote kontuetan besteek ez dutela zertan sartu pentsatzea, Irungo Toki Alai ikastetxean kontatu digutenez.

 MIKEL GARCIA IDIAKEZ PAULA ESTÉVEZ

Carmen Ruiz Repullo soziologoak garbi azaltzen du bideo batean zer den Indarkeriaren Eskailera, nola hasten den bikotekidea bestea non eta zertan ari den uneoro jakin nahian, pixkanaka pertsona hori gainerako guztitik bakartzen eta isolatzen, bere janzteko modua eta jokaera baldintzatzen... kon-turatzeko gutxiespena, umiliazioa, mehatxua, beldurra eta baita indarkeria fisikoa ere baliatzen dituen arte. Indarkeria fisikoa agertu aurreko urrats horiek guztiak ikasleek identifikatu ditzatela eta atzean dagoen errealitateaz jabetu daitezela dute helburu Toki Alai eskola publikoan. Horretarako, gaia gradualki eta sakontasun maila gero eta handiagoarekin lantzen dute Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan, lehenengo mailan hasi (12-13 urte inguruko ikasleak) eta laugarren mailara arte (15-16 urte ingurukoak).

Ikastetxeko Hezkidetza arduradun Beatriz Rubio Peralesek argitu digu ari- ketaren bidez zein errealitate azaleratzen den ikasleen artean. Oso orokortuta dagoen joera aipatu digu: mugikor bidezko kontrola, bikotekidearen mugikorraren pasahitza jakiteraino; eta kontrolari lotuta, jeloskorkeria. Kontrol puntu bat positiboki baloratu ohi dute neskek, maitasun erromantikoaren mitotik hala barnera-tuta. Sarri, maitasunarekin lotzen dute norbera besteari “erabat ematea”; alegia, gardentasun osoz jokatu beharra, inongo sekreturik gabe. “Zergatik jakin behar du bikotekideak dena zutaz? Zergatik ezin duzu izan zure intimitatean gorde nahi duzun arlorik, zuretzat izatea nahi duzun emozio eta barne-pentsamendurik?”, planteatzen die Rubiok. Ikasleak harritu egiten dira, baina hezitzaileak adierazi nahi die ez dagoela zertan erabat biluztu bikote harreman batean egonagatik, hori ere kontrola dela, nolabait.

Kontrol puntu bat positiboki baloratu ohi dute neskek, maitasun erromantikoaren mitotik hala barneratuta. Sarri, maitasunarekin lotzen dute norbera besteari “erabat ematea”, inongo sekreturik gabe

Mutil askoren erreakzioa zein da? Bada, salatzea eurekin ere antzera jokatzen dutela neskek, bikote harreman heterosexualetan, kontrolatzen dituztela edota lagunengandik urrundu. Eta hala da, baina ikerketek diote hasierako urratsetatik harago ez duela eskaileran

gora jarraitzen mutilak, nekatu eta moztu egiten duela, eskailerako maila larrietara iritsi aurretik. Neskek, orduan, zergatik segitzen dute goraka? “Genero eraikuntzak batzuei eta besteei eskatzen diena ezberdina delako, eta neskei jasaten erakutsi digute; eta maitasun erromantikoaren mitoa ere barnertuta dugu, pentsatzen dugu mutila aldatuko dugula, maitasunak gure bikotekidea aldatuko duela denborarekin”, dio Rubiok. Azken finean, gazte hauentzat lehenengo bikote harremanak dira, eta jaso duten eredu, ikasi dituzten jarrerak baino ez dira ari errepikatzen. Nesken kasuan jokaera ugariren abiapuntuan maitasun erromantikoaren mitoa dagoela garbi du irakasleak; mutilen kasuan, sexua izan ohi da abiapuntua: *matxo alfa* irudikatu beharra, itxura hori eman, pornografiaren bidez jasotzen duten eredu errepikatu eta kontrola eurek dutela adierazi beharra. “Pentsa, sexualitate klasean mutil batek galdetu zion irakasleari ea gaizki ote zegoen sexua praktikatu bitartean neska-lagunari eztarria estutu nahi ez izatea”.

UR BEROAN DAGOEN IGELAREN METAFORA

Neska askoren erreakzioa zein da? Bada, onartzea harremanetan beti beraiek direla egoera ezberdinen aurrean amore ematen dutenak. Eta hori, beti amore ematen aritzea, Indarkeriaren Eskailera dela azaltzen zaie. Nesken artean ohiko beste erreakzio bat da biktima den neskari berari leporatzea zergatik ez duen harremana moztzen, zergatik ez den eskaileratik ateratzen. “Ados, ez du harremana utzi, baina inork ez dio esan utzi behar duenik eta agian barruan dagoenak ez du egoera kanpokoak bezain

argi ikusten –azaltzen die Rubiok, eta igelaren metafora kontatzen die–. Igela lapikoan sartzen baduzu ura irakiten dagoela, salto egingo du; igela ur epelean sartzen baduzu eta poliki-poliki ura berotzen bazoaz, igela ez da konturaturko eta azkeneko ez du gaitasunik izango ateratzeko; norbaitek eskua sartzea eta ateratzea behar du. Eta besteok izan behar dugu esku hori, laguntza hori”.

Indarkeriaren Eskailera gaur egungo gazteen artean bizi dagoen seinale, gaiaz hitz egiten ari direlarik klasean ikus daitezkeen ikasleen arteko begiradak, keinuak eta txutxu-mutxuak. Eta denen aurrean ez, baina klasea bukatu eta irakaslearengana gerturatu ohi da bat edo beste, normalean neskak, ingurukoren batek –ez norberak– antzeko kasuren bat bizi duela kontatzera, uneoro kontrolatuta dagoela, kuadrillatik aldentu dela. “Kuadrillan arazoak dituela iristen zaigu guri, apur bat arakutzen duzu eta atzean bikote harreman toxiko bat agertzen da maiz”.

ZUK ZER EGINGO ZENUKE?

Bikote harreman toxikotik kanpo daudenen rola aztertzeke hainbat egoera planteatzen dituzte klasean. Lagunak elkarrekin zaudete eta Ikerrek bere neska-lagunari esan dio horrela jantzita ez doala inora berarekin; Laura zure lagunaspaldi ez da zuekin ateratzen, beti aitzakiak jartzen ditu; Iratirekin oso deseroso sentitzen zara, denbora guztian mugikorrari begira dagoelako, mutilarekin whatsapeatzen... Zuk zer egingo zenuke? Irakaslearen esanetan, ikasle ia

guztiak konturatzen dira egoera horietan gertatzen dena ez dela egokia, baina hortik esku hartzera (zerbait esatera, laguntzera) ausartzen direnak oso gutxi dira. “Sarri entzuten duguna da ‘ez dira nire gauzak, nola sartuko naiz bikote harreman batean?’, eta gu saiatzen gara ulertarazten zerbait desegokia ikusiz gero horri aurre egiteko esku har dezaketela, edo bestela konfiantzazko helduren bati kontatu”.

Ariketaren azken urratsa da bikote harreman osasuntsu batek nolakoa izan behar duen pentsatzea eta ezaugarriak izendatzea, modu eraikitzailean. Maitagarria, alaia, ez jeloskorra eta fidela dira zerrendatzen dituzten ezaugarrietako batzuk. “Bitxia da, fideltasunari garrantzi handia ematen diote, gauza batzuetarako oso aurrerakoi dira eta beste batzuetarako oso tradizionalak”, aipatu du Beatriz Rubiok.

NESKA-MUTILEN ARTEKO EZTABAIDA ABERASGARRIAK

Hezkidetzaren arduradunak kontatu digunez, beti ikasle guztiak elkarrekin landu dute gaia, baina duela gutxitik neskek neskekin eta mutilak mutilekin bananduta egiteko dinamikak tartekatuta dituzte. Lanketa berezitua egiteko eta hainbat gauzaz sakonago solastatzeko aukera ematen dute tailer hauek; mutilekin aritzen den gidaria gizona da, neskekin biltzen dena emakumea: adibidez neskekin ahizpatasuna lantzeko baliatzen dituzte dinamika hauek eta mutilekin maskulinitate ereduaz gogoetatzeko.

Hori bai, hausnarketa elkarrekin egitea eta elkarri entzutea ere funtsezkoa dela deritzo Rubiok. Esaterako, mutilek eta neskek beti ez dute egoera bera berdinean interpretatzen, eta eztabaida interesgarriak sortzen dira. Ikusi berri duten bideoan Anderrek Lorenari eskua kamiseta azpitik sartu diola eta Anderren ikuspegia (pozik) eta Lorenarena (deseroso) kontrajarriak direla-eta, “baina ez dio ez egiteko esan”, dio mutil ugari; eta neskek, gaur egun sarri helarazten den mezua barneratuta, erantzuten diete: “Baietz ere ez dio esan ordea, ez dio baimenik eman”.

Gainera, albokoaren bizipenak eta beldurrak entzutea argigarria dela dio irakasleak. Neskek aipatzen dituztenean generoari lotuta entzun behar izaten dituzten esaldiak –“horrela jarraituz gero ez duzu mutilik botako”, “arropa oso gutxi daramazu

gainean”...-, mutil batzuk harrিতuta gertatzen dira; berdin beldurrez mintzo direnean. Adin hauetan, mutilen beldurrak minari, istripuei, heriotzari... lotuta daude gehienbat, akzioari eta arriskuari lotuta. Neskenak berriz, edo irudi fisikoan edo genero indarkerian daude fokalizatuta: “Kontatzen dute gauean etxera heltzean lagunei mezua bidaltzen dietela esateko etxera heldu direla, giltzak eramaten dituztela eskuetan etxera bidean, mutil kuadrilla handi baten aurretik pasatzea zergatik den deserosoa, tabernan bakarrik gertatzeak zergatik beldurtzen dituen... eta mutil ugari entzuten diezu hori guztia ez zekitela beraiek, berriak direla kontu horiek haien zat, horregatik da inportantea mutilek hori guztia entzutea, ez baitira urruneko estatistika baten datuak, ikasgelan ondoan esertzen zaizun nesken bizipenak baizik”. Mutil batzuek begiak zabaltzeko balio duela dio Hezkidetzaren arduradunak, “eta azkeneko entzuten diezu ‘kuadrillan gaudenean guk ez dugu nahita inor izutzen, baina ulertzen dugu builaka eta taldean bargaude, gure aurretik oinez bakarrik pasatzen den neskek beldurra sentitu ahal izatea’, eta hori jada lorpen handia da niretzat”, onartu digu Rubiok.

Mutilek salatzen dute eurekin ere antzera jokatzen dutela neskek. Eta hala da, baina ikerketek diote hasierako urratsetatik harago ez duela eskaileran gora jarraitzen mutilak, nekatu eta moztu egiten duela

Neskentzat ere ariketa baliagarria da, “halakoak partekatzerakoan ikusten dutelako ez direla tuntuak edo ahulak beldur horiek sentitzeagatik, egiturazko arazo batek eraman gaituela horrelakoak sentitzera: ez zara beldurtia, mutila ez da zu baino ausartagoa, ez da zuregatik, gizartean errotuta dugun errealtateagatik baizik”. Hori partekatzea ere ahalduzkoa da, egoerak ulertzeko tresnak ematea, azaldu du irakasleak.

NOLA LANDU GAIA MUTILEKIN?

Neskek ahalduzkoa eta tresnak ematea du helburu Indarkeriaren Eskailera, baina mutilen ardura da indarkeria matxistarik ez eragitea eta lanketa behar-beharrezkoa da haiekin ere. Hezkidetzaren arduradunaren hitzetan, mutil talde handi bat dago ulertzen duena azalduzko egoerak ez direla normalak, baina eskolan gaia jorrotzen duen eraso egiten zaiela sentitzen dute batzuek, nekatuta daude biktima eta erasotzailearen diskurtsoaz. “Horiekin lan handia egitea dagokigu, maskulinitate berriez, bestelako eredu eta aukerez... eta modu eraikitzailean egiten saiatzen gara, mezua ez dadin izan ‘hau gertatzen da ni mutila naizelako’, baizik ‘zer egin dezaket nik mutil gisa, hau ez gertatzeko’, baina gauza bat argi dago: indarkeria matxista da gizonak eragindako indarkeria, eta mezu hori ezin da saihestu”.

Gakoa, Beatriz Rubiorentzat, curriculum da, txikitatik ohitu daitezen ikasgaia dena dela ere maitasun erromantikoa sustatzen ez duten testuekin edo generoaren araberako estereotipoak indartuko ez dituzten ariketekin lan egitera. Ekintza ikusgarriak ongi daudela dio, “martxoaren 8ko ekaitz egun hori behar dugu, baina baita eguneroko zirimiria ere, ez dadin izan nik tarteka egiten dudana zerbait, ‘badator hezkidetzakoa matraka ematera’, egunerokoan zipriztinduko dituen ikuspegia baizik”. Bi adibide aipatu dizkigu: gimnasia erritmikoa egiten duen mutil bizkaitar bati buruzko testua landu berri dute Euskara ikasgaian, eta eurentzat hezkidetzarekin lotuta ez dagoen arren, bestelako erreferenteak jaso dituzten balio izan du. Bigarren adibidea Historia ikasgaia da: “Industria Iraultza eta Lehenengo Mundu Gerra ikasten dituzte, baina boto eskubidea lortzeko ehun urtez emakumeek egin dako borroka ez; hori aldatzeko, Historiako irakaslearekin batera materiala eta apunteak prestatu eta sufragismoa jorratu dute”.

Gainera, emakume irakasle gazteak, hezkuntza sisteman orain sartzen ari direnak, feminismoan oso jantzita ikusten dituela dio Rubiok, eta aliatu lagungarriak zaizkiola eskolan. Gizon irakasle gazteen artean ere, maskulinitate hegemonikotik aldentzen direnak ugari dira, eta erreferente horiek oso positiboak dira ikasleentzat.

Ezkerrean, Beldur Barik lehiaketarako bideoa egin duten eta Irungo lehenengo saria irabazi duten Toki Alai ikastetxeko ikasleak, senide eta irakasleekin; bideoan Indarkeriaren Eskailera antzestu dute. Eskuinean, Indarkeriaren Eskaileraz hitz egiteko erabiltzen duten ikus-entzunezkoetako bat: "Egunon printzesa!" film laburra.

ERRESISTENTZIA ANTOLATUAK

Mutil askok begiak zabaldu ohi dituela esan dugu, baina badira beste mutil batzuk errealitatea ikusi nahi ez dutenak, eta erresistentziak gero eta handiagoak direla, gero eta sarriago gertatzen direla eta gero eta intentsitate altuagoa dutela ohartarazi du irakasleak. "Gelan aurre egitea ez da kezkatzekoa, batzuetan aurre egitea bera da helburua, nerabezaroan daude, baina azaroaren 25ean zintzilikatutako pankarta erre ziguten, suhiltzaileek etorri behar izan zuten, eta martxoaren 8an ere, emakume esanguratsuekin jarri genituen argazkiak erre eta suntsitu zizkiguten. Eta orduan pentsatzen dut mutilekin gaia ez garela ongi lantzen ari, ez garela ari asmatzen eta gehiago eta hobeto egin behar dugula. Aldi berean, nire buruari esaten diot agian feminisमतik ongi egiten ari garen seinale ere badela; azken finean, errealitatea da desboteretze prozesu bat egin behar dutela gizonek eta bere lekua kolokan sentitzen du hainbatek, horregatik jokatzeko dute horrela".

Erresistentzietan indarra hartzeko beste faktore bat nabarmendu du Hezikidetzaren arduradunak. Belaunaldi berriek apenas kontsumitzen duten telebista, nahiago dute Youtube, eta bada youtuber korrante bat genero indarkeria ukatzen duena, genero indarke-

riaren negazionistak direnak. Bada, ikasleak, mutilak gehienbat, youtuber hauek ikusi eta diskurtso horiek errepikatuz joaten dira eskolara. Adibide praktikoa bat egin dute klasean: Beatriz

Youtuber korrante batek genero indarkeria ukatzen du eta ikasleak diskurtso horiek errepikatuz doaz eskolara. Internetek duen burbuila efektuagatik gainera interpretatzen dute ikuspegi hori dela nagusia

Rubioren ordenagailuan "genero indarkeria" hitzak sartu dituzte Google bilatzailean, eta gauza bera egin dute youtuber horietako bat ikusi duen ikaslearen ordenagailuan. Bati eta besteari bilatzaileak eskaintzen dizkion edukia erabat ezberdinak dira: "Sareak diskurtso bera elikatu egiten du behin

eta berriz, eduki bat ikusi eta antzeko beste lau erakutsiko dizkizulako Googlek, eta ikasleak sarri interpretatzen dutena da ikuspegi hori dela nagusia. Internetek burbuila efektua sor dezakeela ulertzeko erremintak eskaintzea inportantea da".

AURRERA EGIN AL DUGU?

Erresistentziak erresistentzia, belau-naldi gazteak oro har begiak zabalitzen ari direla uste du Beatriz Rubiok. "Sexualitatearen esparruan adibidez keinuak ikusten dira, askatasun handiagoa nabari da nesken artean, eta pentsatu nahi dut maitasun erromantikoaren mitoa ere gaindituko dutela". Azken finean, DBHko ikasleen adina adin konplikatu dela dio, nerabezaroa bor-bor dago, errebelde izateko grina hori... "Batxilergoan ikusten da neskak ahalduago daudela jada, eta kapazago dira aipaturiko jokamoldeen atzealdea ikusteko, azkarrago identifikatzen dituzte tratu desagokiak eta mugak azkarrago jartzen dituzte. Paradoxikoki, bikote harreman toxikoen kopurua handiagoa da, harreman gehiago dituztelako adin honetan, DBHn baino". Horregatik jarraitzen du izaten inportantea Indarkeriaren Eskailera lantzea, inork ez dezan min ematen digun harremana maitasunarekin nahastu. ●